

HÁT THEN, ĐÀN TÍNH KHÓ MAI MỘT

HÁT THEN, ĐÀN TÍNH LÀ LOẠI HÌNH NGHỆ THUẬT DÂN GIAN CỦA NHÓM NGŨ HỆ TÀY – THÁI – NÙNG. HÁT THEN MANG ĐẬM MÀU SẮC TÂM LINH, NHIỀU YẾU TỐ THIÊNG BIỂU HIỆN RÕ NÉT TRONG THEN CỔ. NGÀY NAY, TRƯỚC XÔ BỒ CUỘC SỐNG TƯỜNG CHỪNG CHẴNG CÒN MẤY AI HIỂU HAY QUAN TÂM ĐẾN LOẠI HÌNH NGHỆ THUẬT NÀY, VẬY NHƯNG KHÁC VỚI NHỮNG GÌ NGƯỜI TA VẪN NGHĨ, HÁT THEN, ĐÀN TÍNH VẪN ĐƯỢC ĐÔNG ĐẢO KHÁN THÍNH GIẢ NHIỆT TÌNH ĐÓN NHẬN. CHÚNG TÔI ĐÃ CÓ CUỘC TRÒ CHUYỆN CÙNG NHẠC SỸ (NS) LƯƠNG NGUYÊN XUNG QUANH VẤN ĐỀ HÁT THEN CŨNG NHƯ BẢO TỒN VÀ PHÁT TRIỂN LOẠI HÌNH NGHỆ THUẬT ĐỘC ĐÁO NÀY.

Thưa ông, ông có thể nói đôi chút về loại hình nghệ thuật hát then, đàn tính?

NS Lương Nguyên: Hát then, đàn tính là nghệ thuật diễn xướng mang tính tâm linh, then có thể hiểu là Thiên chí trời. Người làm then là những người có khả năng liên hệ với các đấng siêu nhiên. Ở then chứa đựng nhiều yếu tố nhân văn bởi đó là những câu hát, điệu múa cầu cho đời sống người dân được bình an, mùa màng tươi tốt và ấm no hạnh phúc ví dụ như: Then mục sinh, Then chữa bệnh, Cầu mùa... Đàn then còn gọi là tính tẩu, theo tôi có lẽ là cây đàn duy nhất chỉ để hát then, phục vụ cho tín ngưỡng. Riêng người Thái sử dụng cây đàn tính rộng hơn, họ dùng trong cả sinh hoạt đời thường. Bên cạnh cây đàn, người hát Then còn dùng chùm xóc nhạc và chiếc quạt thể hiện tiếng nhạc ngựa cùng quyền lực của Then.

Hát then, đàn tính ngày nay theo ông đã thực sự được quan tâm?

NS Lương Nguyên: Về vấn đề này, nếu bạn để ý theo dõi sẽ thấy. Cho đến thời điểm hiện nay trên

toàn quốc đã diễn ra ba cuộc Liên hoan hát then, đàn tính. Thành công của những cuộc Liên hoan ấy đã cho thấy sự quan tâm đầu tư của Đảng và Nhà nước đối với loại hình nghệ thuật độc đáo này. Và thực tế Liên hoan hát then, đàn tính lần nào cũng thu hút được đông đảo nghệ nhân tham gia, sự đón nhận nhiệt tình của khán thính giả cả nước đã đánh dấu sự khởi sắc của loại hình nghệ thuật

hát then, đàn tính .

Ông có thể cho biết những tín hiệu vui qua Liên hoan hát then, đàn tính lần III tại Bắc Kạn (8/2009) vừa qua mà ông với tư cách là tổng đạo diễn chương trình?

NS Lương Nguyên: Liên hoan hát then, đàn tính lần này có đủ mọi thành phần, lứa tuổi từ 20 đến 83 cùng tham gia, đặc biệt có cháu bé của đoàn Tuyên Quang, Hà Thu Thảo chưa đầy mười tuổi. Sự nổi dài nhiều thế hệ tuổi là những tín hiệu vui, là minh chứng cho sự không đứt đoạn của các thế hệ hát then hoặc làm then. Sự trẻ hóa của đội ngũ hát Then để lại cho tôi niềm tin về khả năng bảo tồn, kế thừa và phát triển của loại hình nghệ hát then, đàn tính. Tuy số lượng các đoàn tham gia so với Liên hoan lần I và II có phần giảm nhưng không vì thế mà chất lượng Liên hoan giảm đi. Có nhiều tiết mục gây ấn tượng, được đánh giá cao như Lầu then của đồng bào Giáy ở Lào Cai hay diễn xướng then của đồng bào Thái Trắng ở Lai Châu... mặc dù có sự thu gọn trong một số phút nhưng các tiết

mục đã bộc lộ cho khán giả thấy được toàn bộ trình thức diễn. Hầu hết các nghệ nhân tham gia Liên hoan lần này đã có nhiều năm hát then, có nghệ nhân đến đời thứ chín đi làm Then, thậm chí nhiều nghệ nhân cũng nhiều như nghệ nhân Mông Thị Sấm ở Lạng Sơn 71 tuổi đã có 60 năm hát Then

Nhiều người cho rằng cũng giống như các loại hình nghệ thuật dân gian khác, nghệ thuật hát then, đàn tính hoàn toàn có nguy cơ bị mai một?

NS Lương Nguyên: Khả năng mai một là rất ít, thậm chí là không. Bởi cũng giống như Hầu đồng của người Việt, nghệ thuật hát then, đàn tính của nhóm ngữ hệ Tày – Thái – Nùng gắn chặt với đời sống tâm linh và tín ngưỡng của các tộc người có hát then. Chính nhu cầu tín ngưỡng và tâm linh ấy đã giúp cho hát then, đàn tính sống được và truyền lại từ đời này sang đời khác. Hầu hết các bản làng của người Tày - Thái - Nùng đều có thầy Then, nó là một phần không thể thiếu của đời sống tâm linh, tín ngưỡng. Và thực tế hát then, đàn tính được các nghệ nhân gìn giữ, truyền dạy và phát triển mang tính bền vững. Và những điệu then, đường then cổ cũng sẽ không bị mất đi. Có chăng sự mất đi ấy lại rơi vào lỗi của các nhà làm văn hóa, tính nguyên bản bị phá vỡ, tác động và thay đổi cũng từ đó mà ra. Hát then, đàn tính sẽ không bị mai một theo thời gian. Tuy nhiên bên cạnh đó cũng cần có định hướng, kế hoạch mang tính lâu dài cho sự bảo tồn và phát triển của loại hình nghệ thuật này. Tránh sự cải biên, thiếu hiểu biết, không có gốc từ then cổ như một số ít đoàn trong đợt Liên hoan hát then, đàn tính lần III này. Có vậy mới đảm bảo được tính nguyên bản của then cổ khi sân khấu hóa hát then, đàn tính.

Xin cảm ơn NS Lương Nguyên.

Hoàng Chiến Thắng (thực hiện)

